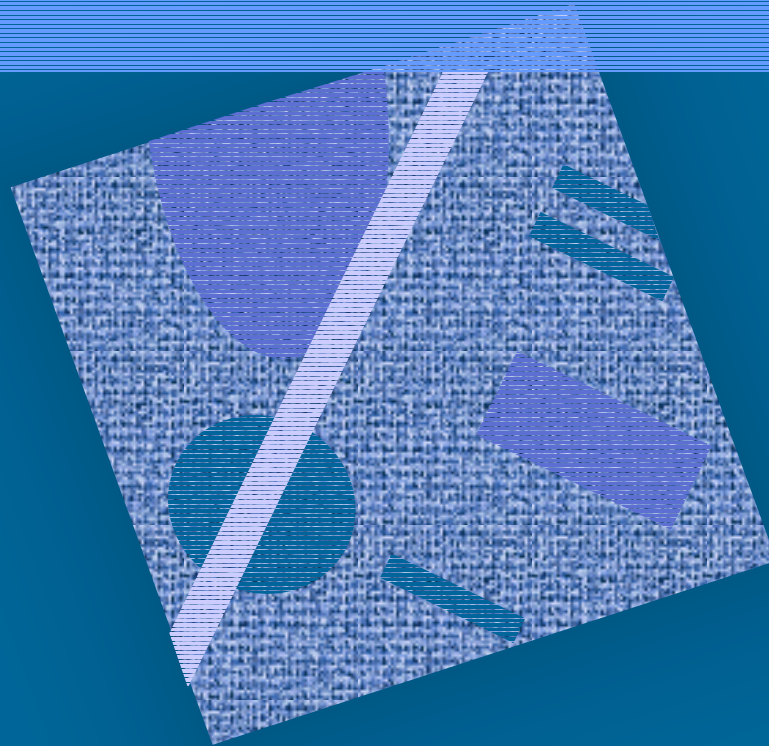

Luento 6

Tiedon esitysmuodot

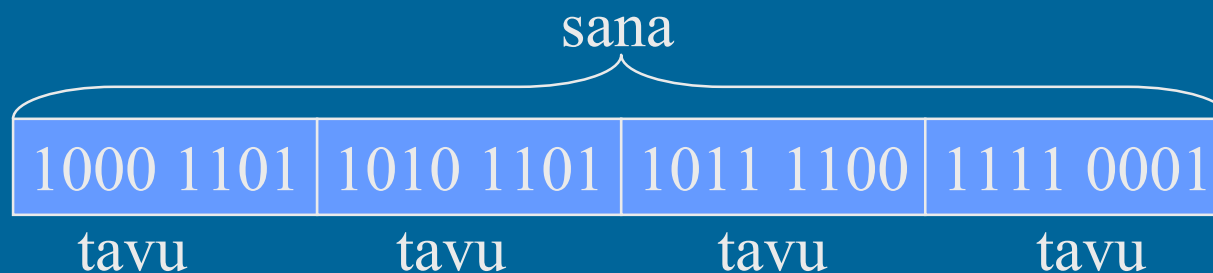
Lukujärjestelmät
Kokonaisluvut
Liukuluvut
Merkit, merkkijonot
Totuusarvot
Kuvat, äänet, hajut(?)

Tiedon tyypit ⁽³⁾

- Kommunikointi ihmisen kanssa
 - kuva, ääni, merkit, ...
- Laitteiston sisäinen talletus
 - kuvaformatit, ääniformatit, pakkausstandardit, ...
 - kokonaisluvut, liukuluvut, merkit, merkistöt
 - ohjelmat
- Suorittimen omana lajinaan ymmärtämät tyypit
 - on olemassa konekäskyjä tälle tietotyypille
 - kokonaisluvut
 - liukuluvut (useimmat suorittimet nykyään)
 - totuusarvot (jotkut suorittimet)
 - merkit (jotkut suorittimet)
 - konekäskyt

Tiedon esitys laitteistossa ⁽³⁾

- Kaikki tieto koneessa on binääribitteinä (0 tai 1)
 - binäärijärjestelmän numerot: 0, 1
 - helppo toteuttaa piireillä
 - helppo suunnitella logiikkaa Boolean algebran avulla
- Muisti jaettu tasapituisiin sanoihin (word)
 - sana = word = 32 bittiä (16 bittiä, 64 bittiä, ...)
- Usein sana on jaettu tasapituisiin 8-bittisiin tavuihin (byte)

Tiedon esitys laitteistossa ⁽²⁾

- Tietoa siirretään muistiväylää pitkin sanoina
 - joskus useampi kuin yksi sana kerrallaan (lohko)
- Suorittimen rekisterit ovat yleensä yhden tai kahden sanan mittaisia
 - 1 sana: kokonaisluku, pieni liukuluku
 - 1 sana: 1 merkki tai 4 merkkiä
 - 2 sanaa: pitkä kokonaisluku, iso liukuluku

Tiedon esitys ⁽⁷⁾

- Kysymys: miten esittää eri tyyppisiä tietoja?
- Vastaus: koodataan ne biteiksi
 - kaikki tieto on koneessa bitteinä
- Kaikelle käsitellylle tiedolle on omat koodausmenetelmänsä
 - kaikkia koodausmenetelmiä ei ole standardoitu
 - samalla tietotyypille voi olla useita koodausmenetelmiä
 - kokonaisluvut, liukuluvut, merkit, merkkijonot, kuvat, ...
 - ongelma: ymmärtävätkö koneet toisiaan?
 - tiedon esitysmuotoa voidaan joutua muuttamaan, kun tietoa siirretään koneelta toiselle

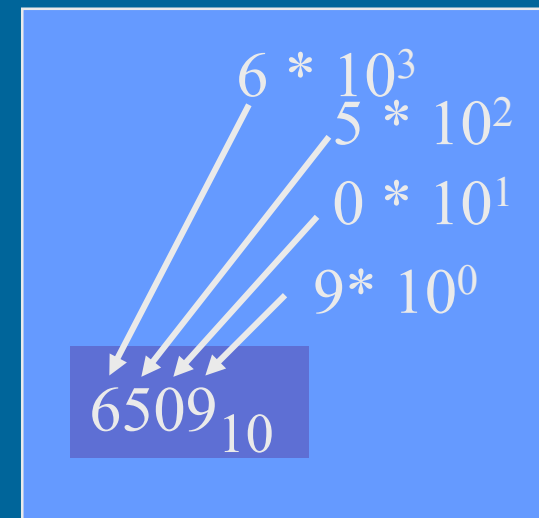
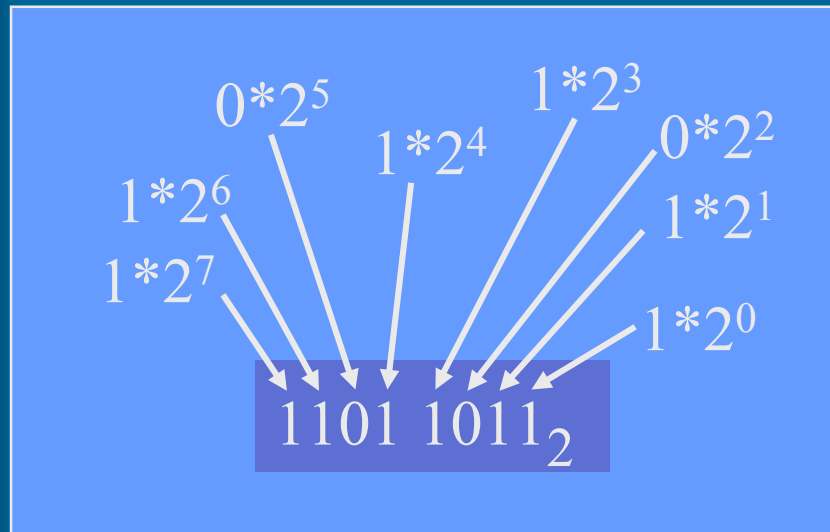
Suorittimen ymmärtämä tieto ⁽¹⁰⁾

- Kaikki tieto koneessa on koodattuna biteiksi
- Muistissa voidaan esittää kaikki tieto millä tahansa sovitulla esitystavalla (koodauksella)
- Suoritin osaa tehdä operaatioita joillakin esitystavoilla koodatuille tiedoille
 - kokonaisluvut ja liukuluvut (aina)
 - totuusarvot, merkit ja merkkijonot (joskus)
 - kuvat ja äänet (ei yleensä ellei erikoistunut suoritin)
 - hajut (ei vielä)
- Muiden tietojen käsittely tapahtuu ohjelmallisesti
 - esim. merkkejä voidaan käsitellä kokonaislukuoperaatioilla ja aliohjelmilla

TTK-91:
kokonaisluvut

Binäärijärjestelmä (2)

- Kantaluku 2, numerot 0 ja 1
 - numeroiden painoarvot oikealta vasemmalle:
 $1=2^0, 2=2^1, 4=2^2, 8=2^3, 16=2^4, 32=2^5, \dots$
 - kymmenjärjestelmässä painoarvot ovat
 $1=10^0, 10=10^1, 100=10^2, 1000=10^3, \dots$

Binäärilukuesimerkkejä

$$\begin{array}{ccccccc} & +32 & +16 & +8 & & & \\ & \swarrow & \swarrow & \swarrow & \swarrow & & \\ 0011 & 1001 & = ? & & = 57_{10} \end{array}$$

$$\begin{array}{ccccccc} & & & +2 & & & \\ & & & \swarrow & & & \\ 0000 & 0011 & = ? & & = 3_{10} \end{array}$$

$$\begin{array}{ccccccc} & +64 & +16 & +4 & & & \\ & \swarrow & \swarrow & \swarrow & \swarrow & & \\ 0101 & 0101 & = ? & & = 85_{10} \end{array}$$

Binäärilukujen laskutoimitukset ⁽³⁾

+	0	1
0	0	1
1	1	10

*	0	1
0	0	0
1	0	1

$$\begin{array}{r}
 11 \\
 101101 \\
 +1100 \\
 \hline \hline
 111001
 \end{array}$$

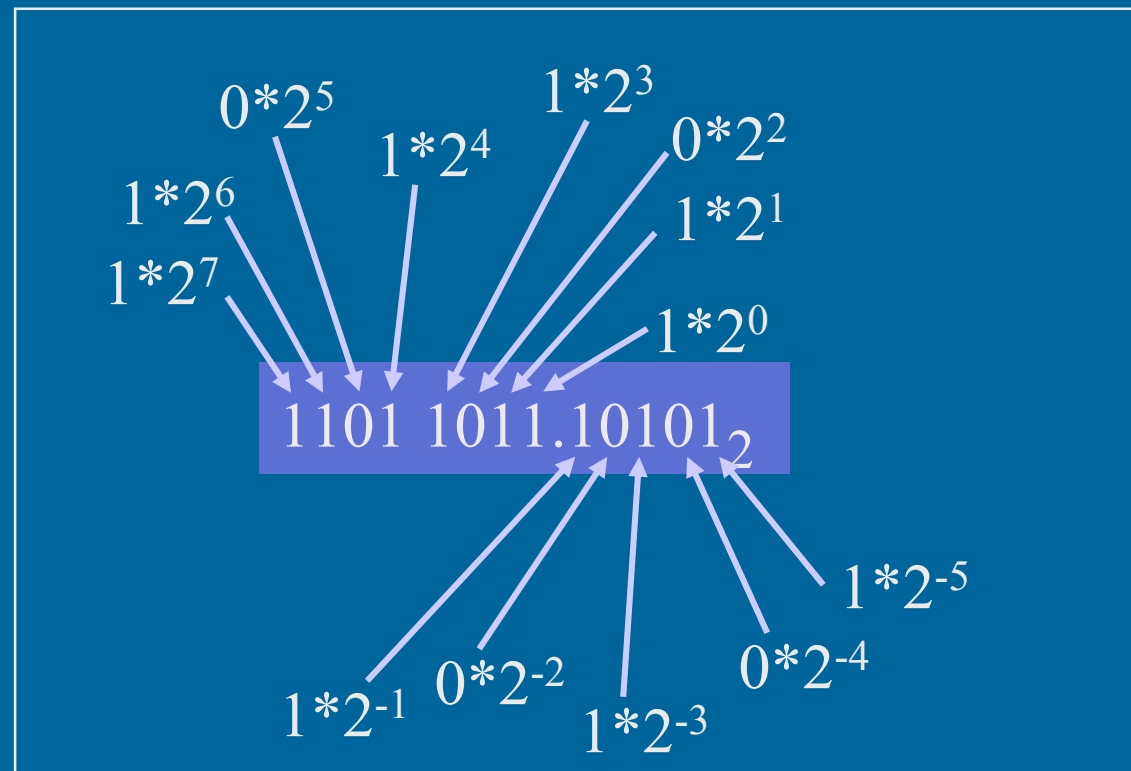
$$\begin{array}{r}
 45 \\
 +12 \\
 =57
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 101 \\
 *101 \\
 \hline \hline
 101 \\
 +101 \\
 \hline \hline
 11001
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 5 \\
 *5 \\
 =25
 \end{array}$$

Binääripiste ⁽²⁾

- Binääriluvuilla voi olla myös binääriosaa (vrt. desimaaliosa)

Binääripiste-esimerkkejä (10)

$+4$ $+1$ $+0.5 = 2^{-1}$
 $+0.125 = 2^{-3}$

$0101.101 = ?$ $= 5.625_{10}$

$+4$ $+2$ $+0.125 = 2^{-3}$
 $+0.0625 = 2^{-4}$

$0110.0011 = ?$ $= 6.1875_{10}$

$0110.0010 = ?$ $= 6.1250_{10}$

$?? = 6.1500_{10}$

Muunnokset lukujärjestelmien välillä ⁽⁵⁾

- 2-järjestelmä \Rightarrow 10-järjestelmä
 - esitettiin jo edellä
- 10-järjestelmä \Rightarrow 2-järjestelmä
 - kokonaisosa ja desimaaliosa erikseen
 - kokonaisosa:
 - jaa toistuvasti 2:lla, kunnes 0 jäljellä
 - ota jakojäännökset käännetyssä järjestyksessä

10-järj \Rightarrow 2-järj kokonaislukuesimerkki ⁽¹¹⁾

$$57_{10} = ?$$

$$57/2 = 28 \text{ jää } 1$$

$$28/2 = 14 \text{ jää } 0$$

$$14/2 = 7 \text{ jää } 0$$

$$7/2 = 3 \text{ jää } 1$$

$$3/2 = 1 \text{ jää } 1$$

$$1/2 = 0 \text{ jää } 1$$

loppu

$$= 11\ 1001_2$$

$$= 0011\ 1001_2$$

10-järj \Rightarrow 2-järj
desimaaliosa \Rightarrow binääriosa ₍₂₎

- Kerrotaan toistuvasti desimaaliluvun desimaaliosa 2:lla, kunnes
 - desimaaliosa = 0 (tarkka binääriesitys)
 - tarpeeksi numeroita haluttuun tarkkuuteen
- Tulos saadaan ottamalla saatujen desimaalilukujen kokonaisosat (0 tai 1) lasketussa järjestyksessä

10-järj \Rightarrow 2-järj desimaaliosa \Rightarrow binääriosa ⁽⁹⁾

$$0.1875_{10} = ?$$

$$2 * 0.1875 = 0.375 = 0 + 0.375$$

$$2 * 0.375 = 0.75 = 0 + 0.75$$

$$2 * 0.75 = 1.5 = 1 + 0.5$$

$$2 * 0.5 = 1.0 = 1 + 0.0$$

loppu

$$= 0.0011_2$$

$$= 0.001100000000000000000000_2$$

Heksadesimaaliesitys ⁽⁶⁾

- Binäärilukuja käyttö on tarpeellista, mutta niitä on ikävä kirjoittaa
 - liikaa numeroita
- Kirjoitetaan ne 16-järjestelmässä eli heksadesimaalijärjestelmässä
- 4 bittiä vastaa aina yhtä 16-järjestelmän numeroa
- Yksi 16-järjestelmän numero vastaa aina 4 bittiä
- 16-järjestelmän numerot ovat:
0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, A, B, C, D, E ja F

10	11	12	13	14	15
----	----	----	----	----	----

Heksadesimaaliesimerkkejä ⁽¹¹⁾

binääri: 0100 0111 1001 1010 1111

16-järj: 4 7 9 A F = 479AF₁₆

= 0004 79AF₁₆ = 0x 479AF

16-järj: 120ADF₁₆ 1 2 0 A D F

binääri: 0001 0010 0000 1010 1110 1111

Oktaaliesimerkkejä ⁽⁷⁾

Numerot: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7

binääri: 01 000 111 100 110 101 111

8-järj: 1 0 7 4 6 5 7 = 1074657₈

= 0001074657₈ = 01074657

8-järj: 120371₈

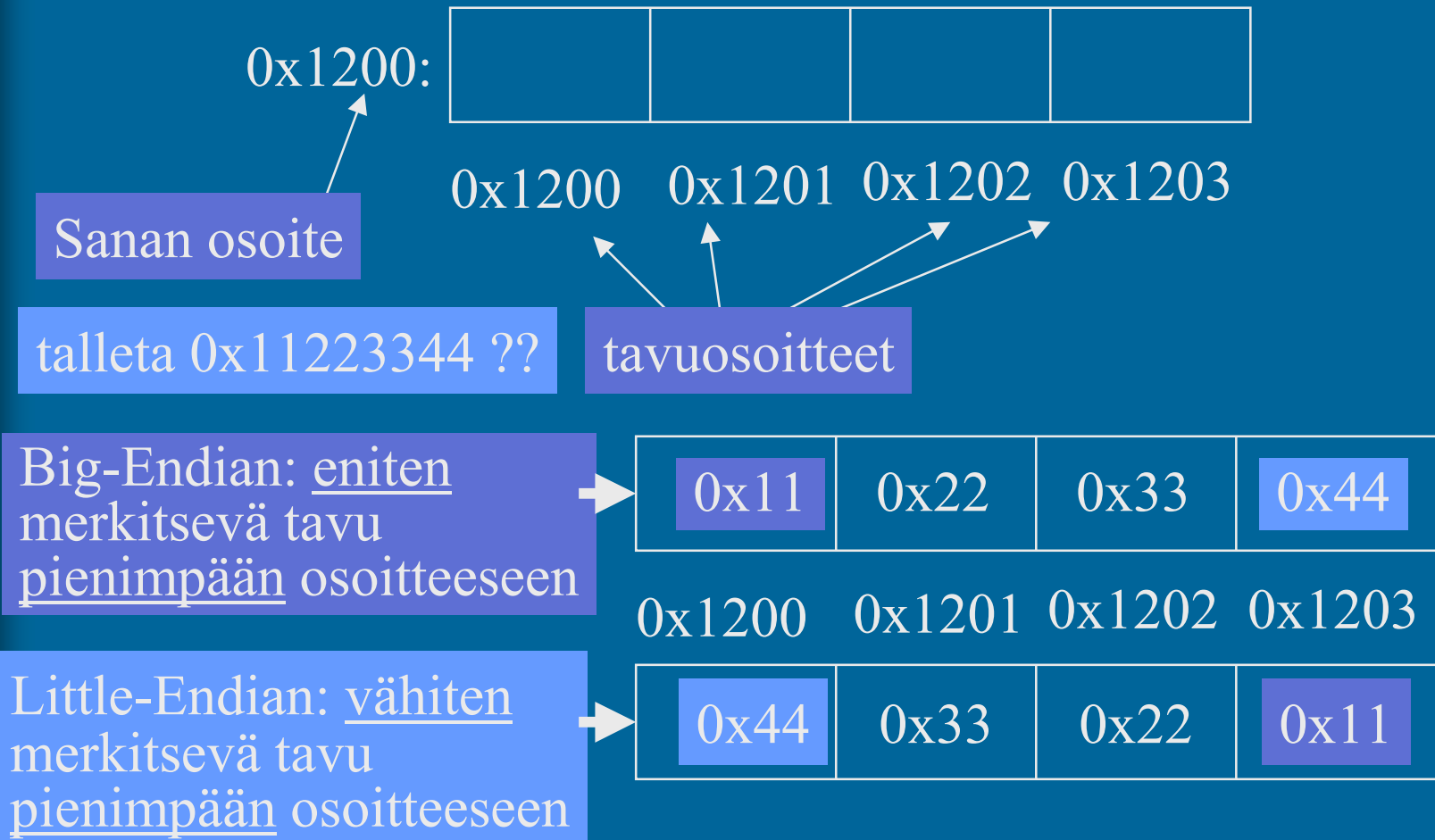
1 2 0 3 7 1

binääri:

001 010 000 011 111 001

Big vs. Little Endian (3)

- Miten monitavuiset arvot talletetaan?

Big vs. Little Endian ⁽⁵⁾

- Monitavuisen tiedon (sana-) osoite on sama molemmissa tapauksissa
- Tavujen järjestys on erilainen
- Suorittimen suunnittelija päättää
 - Matematiikkapiirien tulee tietää miten luvut esitetty
 - Täytyy ottaa huomioon siirrettäessä tietoa verkon yli
- Power-PC: bi-endian - molemmat moodit käytössä
 - voidaan valita ohjelmakohtaisesti
 - etuoikeutetussa tilassa voidaan vielä valita erikseen
 - suoritin osaa laskea kummallakin tavalla talletetuilla luvuilla

TTK-91: big-endian

Negatiiviset luvut (4)

$$+57 = 0011\ 1001$$

- Etumerkkibitti erikseen

sign bit = MSB
= most significant bit

luku $-57 = \underline{1}011\ 1001$ talletusmuoto

- Yhden komplementtiesitys

$$-57 = 1100\ 0110$$

“sign” bit

+1

- **Kahden** komplementtiesitys

$$-57 = 1100\ 0111$$

“sign” bit

- Vakiolisäys

- Lisää $127 (=2^8 - 1)$
- tai joku muu luku ...

$$-57 = 0100\ 0110$$

$$-57 + 127 = 70$$

Kahden komplementti ⁽⁶⁾

$$+57 = 0011\ 1001$$

- Useimmiten käytössä
- Etu: vain yksi nolla
 - yhden komplementissa kaksi nollaa
 - $+0 = 0000\ 0000$ $-0 = 1111\ 1111$
- Helpot muunnokset: arvo \leftrightarrow esitysmuoto
 - miten arvo -57 esitetään?
 - $1100\ 0110\ \underline{+1} = 1100\ 0111$
 - mitä arvoa esitysmuoto $1100\ 0111$ tarkoittaa?
 - $-(0011\ 1000\ \underline{+1}) = -0011\ 1001 = -57$

Liukuluvut ⁽³⁾

- Tietokoneessa ei ole realilukuja tai rationaalilukuja (matemaattiset käsitteet)
- Aina rajallinen esityksen tarkkuus
 - lukuja π , $\text{SQRT}(2)$, tai $1/3$ ei voi esittää tarkasti
 - esim. luvut 1.000000000 ja luvut 1.0000000001 ovat yhtäsuuria (joissakin esityksissä)
- Yleinen realilukuja vastaava esitysmuoto on liukukuesitysmuoto float, double, real
 - 32 bittiä, noin 7-8 desimaalinumeron tarkkuus
 - 64 bittiä, noin 16-17 desimaalinumeron tarkkuus

Liukulukujen esitys (4)

$$+1.23 = +1.23 * 10^0$$

$$+123.0 = +1.23 * 10^2$$

$$+0.123 = +1.23 * 10^{-1}$$

$$-0.000\ 000\ 000\ 123 = -1.23 * 10^{-10}$$

$$+123\ 000\ 000\ 000\ 000 = +1.23 * 10^{14}$$

“+”	“14”	“1.23”
-----	------	--------

sign exponent

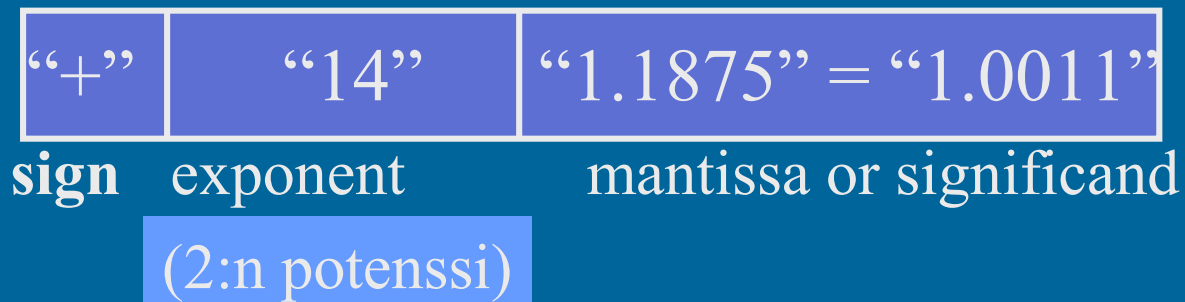
mantissa or significand

(exponentti)

(mantissa)

IEEE 32-bit Floating Point Standard ⁽³⁾

IEEE
Standard 754

- Etumerkki
 - 1 bitti, $1 \Rightarrow “-”$, $0 \Rightarrow “+”$
 - etumerkkibitti $S \Rightarrow$ etumerkin arvo = $(-1)^S$

IEEE 32-bit FP Standard ⁽³⁾

- 8 bittiä eksponentille, lisätynä 127:llä (biased form)

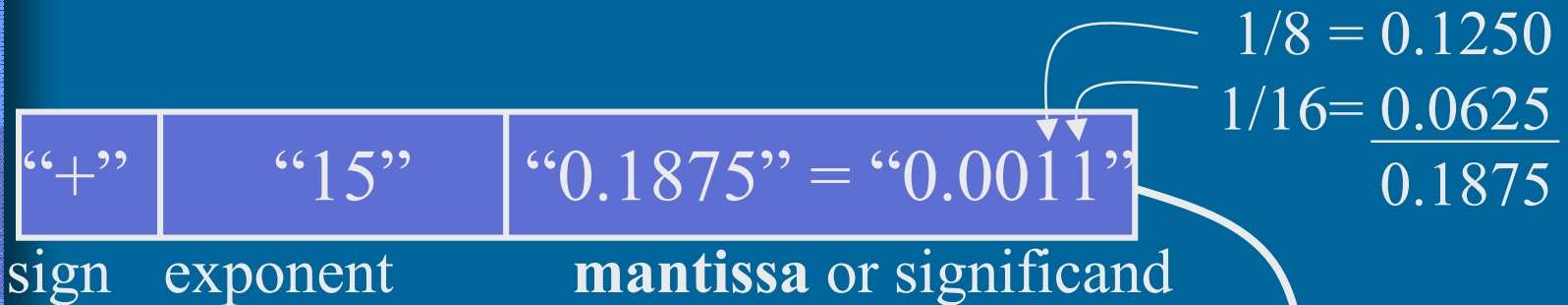
exponent = 5 $\xrightarrow{\text{store}}$ $5+127 = 132 = 1000\ 0100$

exponent = -1 $\xrightarrow{\text{store}}$ $-1+127 = 126 = 0111\ 1110$

exponent = 0 $\xrightarrow{\text{store}}$ $0+127 = 127 = 0111\ 1111$

- esitysmuodot 0 ja 255 erikoistapauksia
 - laajennettu arvoalue: hyvin pienet luvut, NaN, $\pm\infty$
- talletettu arvoalue: **1 - 254** \Rightarrow tod. arvoalue: **-126 - 127**
(esitysmuoto) (arvoalue)

IEEE 32-bit FP Standard (7)

- 23 bittiä mantissalle, siten että ...

1) Binääripiste (.) on heti ensimmäisen bitin jälkeen

2) Mantissa on normalisoitu: vasemmanpuolimmainen bitti on 1

3) Vasemmanpuolimmaista (eniten merkitsevä) bittiä (1) ei talleteta (implied bit, piilobitti)

mantissa eksponentti

0.0011 “15”

1.1000 “12”

1000 “12”

24 bitin mantissa!

IEEE 32-bit FP Values ⁽⁹⁾

$$23.0 = +10111.0 * 2^0 = +1.0111 * 2^4 = ?$$

4+127=131

0	1000 0011	011 1000 0000 0000 0000 0000
---	-----------	------------------------------

sign	exponent	mantissa or significand
1 bit	8 bits	23 bits

$$1.0 = +1.0000 * 2^0 = ?$$

0+127 = 127

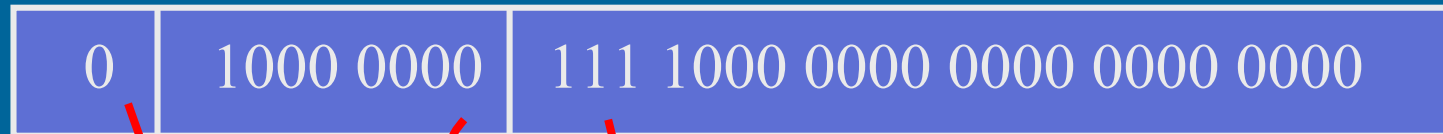
0x3F800000

0	0111 1111	000 0000 0000 0000 0000 0000
---	-----------	------------------------------

sign	exponent	mantissa or significand
1 bit	8 bits	23 bits

IEEE 32-bit FP Values (6)

0x40740000

sign
1 bit

exponent
8 bits

mantissa or significand
23 bits

$X = ?$

$$X = (-1)^0 * 1.1111 * 2^{(128-127)}$$

$$= 1.1111_2 * 2$$

$$= (1 + 1/2 + 1/4 + 1/8 + 1/16) * 2$$

$$= (1 + 0.5 + 0.25 + 0.125 + 0.0625) * 2$$

$$= 1.9375 * 2$$

$$= 3.875$$

Merkit ⁽⁵⁾

- Yleensä 1 tavu per merkki
- ASCII, 7 bittiä/merkki (+ tark. bitti?)
`'A' = 0x41, 'a' = 0x61, LF = 0x0A`
- EBCDIC, 8 bittiä/merkki
- ISO/IEC 8859-15 ('Latin-9'),
 - 8-bittiä/merkki, 256 eri merkkiä käytössä
 - mukana myös ä, ö, š, €

Lisää tietoa: ks.

<http://www.tieke.fi/edisty/edis699/stand699.htm>

UCS ja Unicode (5)

- UCS - Universal Character Set
- Samat merkistöt, eri standardit
- 2 tavua eli 16 bittiä per merkki
 - 65536 merkkiä koko maailmassa käytössä oleville n. 200000 symbolille
- Kontrollimerkit
 - 0x0000-001F and 0x0080-009F
 - 0x007F = DELETE, 0x0020 = SPACE
- UCS:ssä myös 8-bittiset koodi ”rivit”
 - eri alueille tai tarkoitukseen (zone) omat 8-bittiset koodinsa

UCS ja Unicode ⁽³⁾

- Merkit välillä 0x0000-00FF (16 bittiä) samassa järjestyksessä kuin Latin-9 merkistössä (8 bittiä)
 - 16-bittisen UCS:n ”rivi 00” = 8-bittinen Latin-9
- Myös muut aakkoset:
 - I-zone = Kanji (0x4E00-9FFF, 20992 merkkiä)
- Ei omia konekäskyjä, manipulointi aliohjelmilla

Merkkijonot ⁽⁵⁾

- Yleensä peräkkäin talletettu joukko tavuja
- Lisäksi tarvitsee jollain tavalla koodata merkkijonon pituus
 - laitetaan loppuun erikoismerkki
 - C-kieli: `'\0'` = `0x00`
 - toteutetaan tietueena

20	"Ei yleensä nyt enää!"
----	------------------------

pituus merkkijono
 - ei omia konekäskyjä, manipulointi aliohjelmilla
 - kokonaisluku- ja bittimanipulointikäskyt
 - joissakin koneissa `"strcpy"` ja `"strcmp"` käskyt

Totuusarvot ⁽⁴⁾

- Boolean TRUE ja FALSE
- Yleensä koodattu TRUE=1, FALSE=0
 - muttei aina!
 - Totuusarvolauseke *A and B* = kokon.lukulauseke *A*B*
- Usein Boolean arvo per sana
 - loput 31 bittiä nollia
 - ohjelmointikielten Boolean muuttujat
- Joskus pakatussa muodossa 32 arvoa per sana
- Ei omia konekäskyjä, manipulointi aliohjelmilla
 - kokonaisluku- ja bittimanipulointikäskyt
 - haluttu käsky ”*JTRUE ...*” voidaan toteuttaa käskynä ”*JPOS ...*” (jos TRUE = 1)

Kuvat (4)

- Monta kuvastandardia
 - yleisyys, siirrettävyys, pakkaustiheys
 - näyttöä varten tarvittavan laskennan määrä
- Kuvatiedoston alussa otsake kertoo talletusformaatin
- Viiva- ja vektorikuvat
 - kuva koodattuna objekteina
 - ympyrä, monikulmio, käyrä, alueen väri
- Rasterikuvat
 - kuva koodattuna pisteinä
 - kunkin pisteen väri koodattu esim. 24 bitillä

Kuvat

- Kuvat ovat yleensä pakattu mahdollisimman vähän tilaa vievää muotoon
 - optimoitu tilan, ei laskennan mukaan
 - purkaminen voi vaatia paljon laskentaa
- GIF, JPEG, TIFF, BMP,
- Ei omia konekäskyjä, manipulointi aliohjelmilla

Videokuva

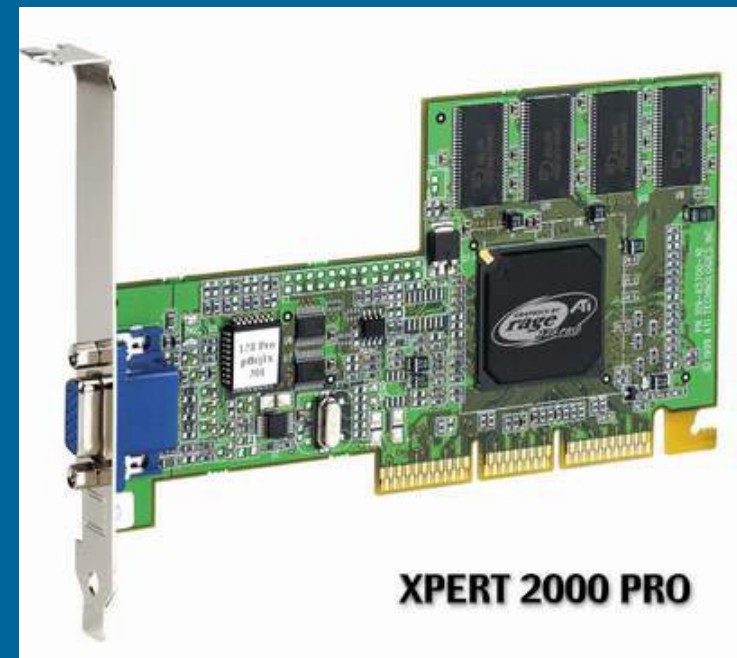
- Vie hyvin paljon muistitilaa
- Talletus kuva kerrallaan, esim. 25 kuvaa/sek
 - 1 sekunti hyvälaatuista videokuva pakkaamattomassa muodossa 20 MB
- Talletus ”incrementaalisesti”
 - kun seuraava kuva poikkeaa edellisestä vain vähän ...
 - talleta vain muutokset edelliseen

Videostandardit

- MPEG (Moving Pictures Expert Group)
- AVI (Audio Visual Interleave)
- MOV, INDEO, FLI, GL, DVD, ...
- Ei omia konekäskyjä, manipulointi aliohjelmilla tai ...
- Erikoisprosessoreilla (GPU), joiden käskykanta suunniteltu (jonkin standardin mukaisten kuvien) kuvankäsittelyyn
 - grafiikkakorteilla

Grafiikkakortit

- Esim. 4-64 MB VRAM (dual-port) muistia ...
 - 2 lukua/kirjoitusta samanaikaisesti
- ... tai ”tavallista”, mutta hyvin nopeaa RAMia
- Nopea väylä (ennen PCI, nyt AGP) suorittimelle
- Näytönohjaus monitoristandardien (VGA, XGA, RGB, ...) mukaisesti
- Oma suoritin (GPU)
 - lukee videodataa ja generoi näytettävän kuvan näyttöpuskuriin, josta monitori sen näyttää
- Voi olla integroitu emolevyn kanssa

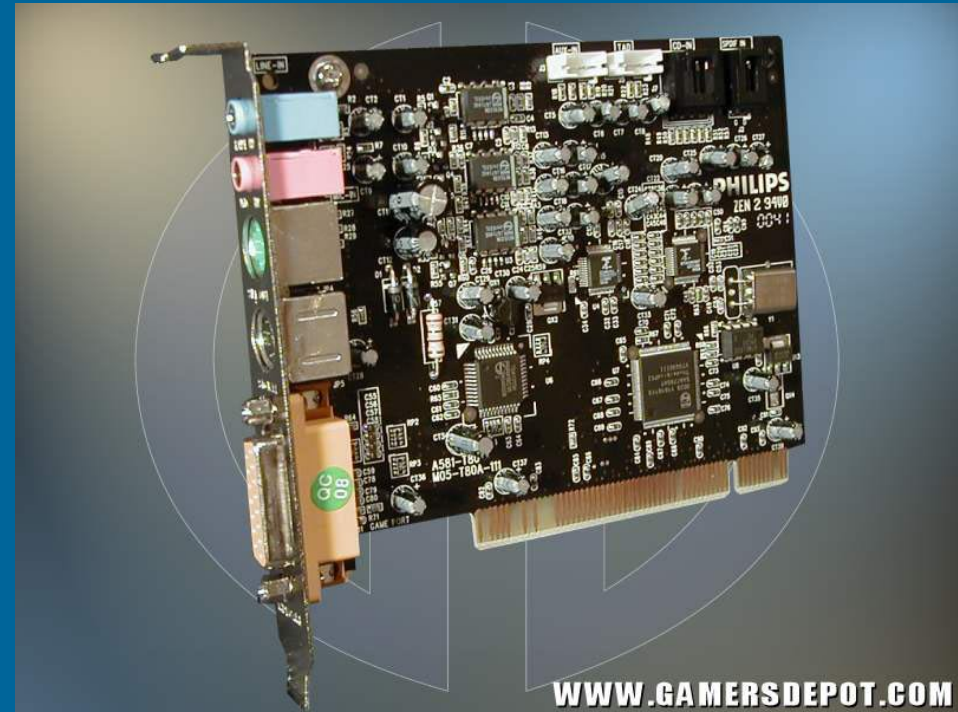

Äänet

- Täydellinen äänidata
 - 44100 näytettä/sek, 16 b/näyte, 88KB /sek
- Syntetisoitu ääni
 - MIDI-käskyjä
 - Music Instrument Digital Interface
 - ”Soita nuotti N voimakkuudella V”
- Ei omia konekäskyjä, manipulointi aliohjelmilla tai ...
- Erikoisprosessoreilla, joiden käskykanta suunniteltu äänen käsittelyyn
 - äänikortit

Äänikortit

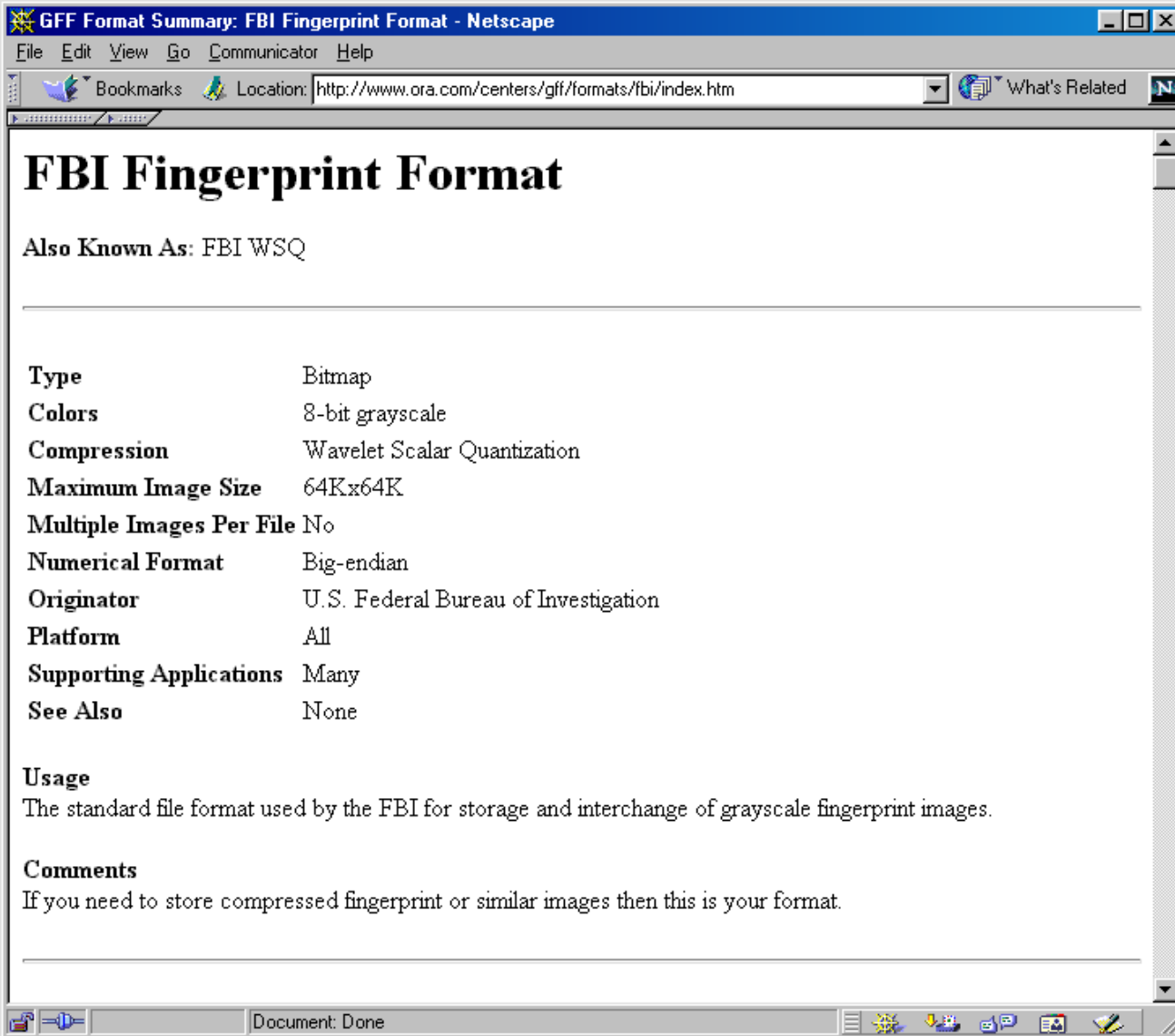
- Esim. 4-64 MB VRAM tai RAM muistia
- Nopea väylä (esim. PCI) suorittimelle
- Oma suoritin, joka lukee äänidataa ja generoi äänet kaiuttimille tai vahvistimeen
 - kaiuttimet tai vahvistin kiinni äänikortilla
- Voi olla integroitu emolevyn (tai grafiikkakortin) kanssa

Maku, haju, tunto ja muu data ⁽³⁾

- Tähtien kirkkaus, hajut, ks. HS artikkeli 5.5.2000
veneiden tyyppi, tunteen palo,
- Toteutus sovelluskohtaisesti, ei vielä yleisiä standardeja
 - kokonaisluvut (diskreetti data)
 - liukuluvut (jatkuva data)
- Ei omia konekäskyjä, manipulointi omilla aliohjelmilla

-- Luennon 6 loppu --

The screenshot shows a Netscape browser window with the title "GFF Format Summary: FBI Fingerprint Format - Netscape". The address bar displays "http://www.ora.com/centers/gff/formats/fbi/index.htm". The main content area features the heading "FBI Fingerprint Format" and a sub-heading "Also Known As: FBI WSQ". Below this is a table of technical specifications:

Type	Bitmap
Colors	8-bit grayscale
Compression	Wavelet Scalar Quantization
Maximum Image Size	64Kx64K
Multiple Images Per File	No
Numerical Format	Big-endian
Originator	U.S. Federal Bureau of Investigation
Platform	All
Supporting Applications	Many
See Also	None

Below the table, there are sections for "Usage" and "Comments". The "Usage" section states: "The standard file format used by the FBI for storage and interchange of grayscale fingerprint images." The "Comments" section states: "If you need to store compressed fingerprint or similar images then this is your format."